

prof. Władysław Pluta
emerytowany pracownik Katedry Komunikacji Wizualnej
Wydziału Form Przemysłowych
Akademii Sztuk Pięknych
im. Jana Matejki w Krakowie
ul. Smoleńsk 9
31-108 Kraków
tel: 501 774 961
e-mail: plutawladyslaw@gmail.com

Recenzja dorobku twórczego oraz pracy doktorskiej pana magistra Szymona Szymankiewicza, sporządzona w związku z postępowaniem doktorskim w dziedzinie sztuki, w dyscyplinie sztuki plastyczne i konserwacja dzieł sztuki, wszczętym w związku z uchwałą Rady Wydziału Grafiki i Komunikacji Wizualnej Uniwersytetu Artystycznego w Poznaniu z dnia 14. kwietnia 2016 roku.

Zleceniodawca recenzji

Uniwersytet Artystyczny im. Magdaleny Abakanowicz w Poznaniu, reprezentowany przez rektora Uniwersytetu, prof. dr hab. Wojciecha Horę.

Wprowadzenie

Pragnę wyrazić zadowolenie, że zgodnie z uchwałą Rady Wydziału Grafiki i Komunikacji Wizualnej Uniwersytetu Artystycznego w Poznaniu Rada zwróciła się do mnie o przygotowanie oceny dokonań twórczych oraz pracy doktorskiej pana magistra Szymona Szymankiewicza, którego dokonania śledzę od dłuższego czasu i niezwykle wysoko cenię. Zadanie to realizuję tym chętniej, że promotorem doktoranta jest prof. Eugeniusz Skorwider – legenda w dziedzinie projektowania graficznego i komunikacji wizualnej w Polsce.

Dokumentacja doktorska

Podstawą przygotowania recenzji jest komplet materiałów dostarczonych w formie papierowej i elektronicznej. Forma papierowa to

1. Szymon Szymankiewicz „Dane biograficzne”, format 210 x 297 mm, objętość 9 stron;
2. Szymon Szymankiewicz „Czas plakatu – obrazy już kiedyś widziane”, format 210 x 297 mm, objętość 164 strony. Formie papierowej dokumentacji towarzyszy pendrive z cyfrowym zapisem pracy doktorskiej i dorobkiem twórczym.

Podstawowe informacje o kandydacie

Szymon Szymankiewicz urodził się w 1985 roku w Łodzi. Dyplom pod tytułem „*Analiza syntezy. Studium z teorii plakatu*” obronił z wyróżnieniem w 2012 roku na Wydziale Grafiki i Komunikacji Wizualnej Uniwersytetu Artystycznego w Poznaniu. Od 2011 roku jest zatrudniony w Pracowni Plakatu II, prowadzonej przez prof. Eugeniusza Skorwidera na Wydziale Grafiki i Komunikacji Wizualnej Uniwersytetu Artystycznego w Poznaniu. W 2013 roku był wykładowcą, prowadzącym przedmiot Komunikacja Wizualna na Uniwersytecie Adama Mickiewicza w Poznaniu. W latach 2013-2017 prowadził przedmiot Grafika w Szkole Sztuk Pięknych w Poznaniu. W latach 2014 - 2016 był wykładowcą prowadzącym przedmiot Podstawy Projektowania w Wyższej Szkole Nauk Humanistycznych i Dziennikarstwa w Poznaniu. W latach 2018-2021 był wykładowcą prowadzącym przedmiot „Podstawy Projektowania oraz Pracownia Artystyczna” na Wydziale Architektury Wnętrz i Scenografii Uniwersytetu Artystycznego im. M. Abakanowicz w Poznaniu.

Działalność twórcza - osiągnięcia artystyczne

Szymon Szymankiewicz jest wszechstronnie wykształconym projektantem, artystą i pedagogiem oraz niezwykle aktywnym twórcą. Ulubioną dziedziną kandydata jest projektowanie plakatów – jego dorobek w tym zakresie jest imponujący. Od 2016 roku brał udział w 96 wystawach zbiorowych, 12 wystawach indywidualnych. Za swoją działalność otrzymał 15 prestiżowych nagród – pragnę tu kilka wymienić:

Złoty Medal 26. Biennale Plakatu Polskiego w Katowicach w 2019 roku; Srebrny Medal 42. Międzynarodowej Wystawie Satyrykon w Legnicy III Nagroda i Wyróżnienie za plakat „Depresja” w konkursie zorganizowanym przez Centralny Instytut Ochrony Pracy w Warszawie; I nagroda 8. Międzynarodowego Biennale Plakatu Społeczno-Politycznego w Oświęcimiu.

Ponadto w 2019 roku otrzymał stypendium Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego za serię 25 plakatów z okazji stulecia nawiązania stosunków dyplomatycznych pomiędzy Polską a Japonią. W tym samym roku otrzymał nagrodę w konkursie „Kultura na wynos”, ufundowaną przez Urząd Miasta Poznania za cykl plakatów o koronawirusie. W 2021 roku został laureatem nagrody Marszałka Województwa Wielkopolskiego w dziedzinie kultury za osiągnięcia w dziedzinie twórczości artystycznej upowszechniania i ochrony dóbr kultury w kategorii twórczość artystyczna.

Kandydat bierze udział w wykładach, dyskusjach i warsztatach poświęconych projektowaniu i sztuce. Interesują go zwłaszcza sprawy przeszłości, teraźniejszości i przyszłości plakatu. Swoją aktywnością i energią dzieli się również z macierzystą Uczelnią, gdzie realizuje prace projektowe i organizacyjne, związane z wystawami, konkursami i warsztatami. Uznaniem, z którym się spotyka w związku z sukcesami jakie odnosi sprawiają, że jest zapraszany do licznych udziałów w pracach jako juror. Lista tych aktywności obejmuje ponad 20 pozycji w tym między innymi był przewodniczącym jury Międzynarodowej Wystawy *Satyrykon* w Legnicy w 2022 roku.

W rozdziale Publikacje, który zawiera 28 pozycji już same tytuły reprodukowanych tam prac, wywiadów i tekstów świadczą o społecznych zainteresowaniach kandydata. Są to między innymi: „*Plakat musi dawać kopa*”, „*Rozmowa z Mikiem Urbaniakiem*”, „*Wysokie Obcasy Nr 3 2020*”, „*Milczenie często poprzedza zło*”, „*Rozmowa z Markiem S. Bochniarzem*”, „*Poznański Informator Kulturalny IKS, Nr 10 2020*”, „*Szymon Szymankiewicz. Grafik komentator, tekst Julia Theus, Gazeta Wyborcza, Tygodnik Poznań*”, „*Nie projektuję, by szokować ale by naprawiać*”, „*Rozmowa z Alicją Nowacką, Freshmag, 26.01.2021 rok*”, „*Jestem tylko przekąźnikiem, rozmowa z Tadeuszem Mosurem, Dyskurs lokalny 2021*”, „*Ultraprawicowi rasiści zdewastowali plakaty Szymona Szymankiewicza poświęcone Ukrainie, tekst Johny, infoketrzyn24.pl 2022*”.

Praca doktorska

Praca doktorska pana Szymona Szymankiewicza pod tytułem „Czas plakatu. Obrazy już kiedyś widziane” łączy się z praktyczną aktywnością kandydata w projektowaniu plakatów oraz jego teoretycznymi zainteresowaniami. Prawie każdy z projektantów plakatów miewa wrażenie, że niektóre już gdzieś, kiedyś widział albo w identycznej postaci lub bardzo podobnej. Kandydat bierze na warsztat sytuacje gdzie dwa plakaty lub więcej wykazują podobieństwo formalne, koncepcyjne lub treściowe. Autor analizuje gdzie przebiega granica dozwolonego lub nielegalnego podobieństwa. W wielu przypadkach tego typu rozgraniczenie jest trudne lub wręcz niemożliwe do określenia. Autor ocenia takie przypadki jako „przetworzenie” „remix”, „parafraza”, „pastiche”, częstym przypadkiem tego typu zapożyczeń jest tzw. homage czyli dzieło dedykowane konkretnemu twórcy przez innego artystę. Autor zderza się z trudnościami bibliograficznymi dotyczącymi wybranego tematu i dlatego posługuje się problematyką i terminologią prawa autorskiego, krytyki artystycznej, poetyki obrazu i teorią komunikacji. Pan Szymankiewicz analizuje wykorzystywanie przez projektantów istniejących systemów znaków np.: drogowych, orientacyjnych, bezpieczeństwa czy znaków typograficznych, z których plakacisci czerpią „całymi garściami” i dzięki którym uzyskują efekt precyzji i jednoznaczności przekazu. Kandydat analizuje występowanie podobnych przypadków w muzyce takich jak „sample”, czyli krótkich fragmentów utworów muzycznych, które zostały ponownie użyte w nowych kompozycjach czy powszechnie stosowany „remix” czyli utwór muzyczny powstały z wymieszania wcześniej powstałych utworów. Autor stwierdza „...wprawdzie napisanych zostało wiele książek na temat kultury remixu, plagiatu w sztuce, cytatów wizualnych, nawiązań, fluktuacji motywów obrazowych itp., jednakże żadna z publikacji – zarówno w Polsce jak i na świecie – nie podjęła zagadnienia podobieństw obrazowych w projektowaniu plakatowym.”. Jednym z celów pracy doktorskiej jest zainicjowanie dyskusji na temat podobieństw w projektowaniu plakatów.

W rozdziale I. zatytułowanym „*Postawy teoretyczne rozważań o zapożyczeniach wizualnych w naukach o sztuce*”. Autor wymienia następujących autorów: Julia Kristeva, Roland Barthes, Jacques Derrida, Maurice Merleau-Ponty jako głównych teoretyków – twórców współczesnej intertekstualności. Oraz George`a Kublera, Gorana Hermerena, Stanisława Czekałskiego, którym kandydat przypisuje pierwszorzędne znaczenie dla opracowywanego przez niego tematu.

W rozdziale II „Zastosowanie analizy George`a Kublera do twórczości plakatowe.” Kubler zaproponował następujące pojęcia podstawowe:

1. "ciągi form" - przez ciągi form „należy rozumieć następstwo różnych rozwiązań tego samego problemu artystycznego”;
2. „przedmiot pierwszy” to według Kublera dzieło powstające w dialogu z przeszłością. Powtarza ono schematy znane z przeszłości, stanowi jednak punkt wyjścia do następnych przekształceń;
3. „wejście na scenę” oznacza początek drogi twórczej artysty, który poprzez określoną propozycję (stworzone dzieło) stara się wpisać w historię sztuki – zaistnienie na scenie artystycznej.”

Zgodnie z podstawowymi pojęciami Kublera Szymankiewicz prezentuje zbiór 108 plakatów przedstawiających syntetyczny obraz kobiety w kolejności chronologicznej.

Rozdział III. „Prawo autorskie i podobieństwo międzyobrazowe oraz zastosowanie jego kategorii analitycznych do plakatu.”

Autor wymienia 3 kategorie podstawowe dla prawa autorskiego:

1. Plagiat w tym plagiat zupełny, plagiat częściowy, plagiat jawny oraz ukryty;
2. Cytat;
3. Inspiracja.

Kandydat zajmuje się opisaniem przypadku, związanego z jego doświadczeniem zawodowym.

W grę wchodziła sprawa plakatu autorstwa Szymankiewicza „Dekada w Unii Europejskiej” z 2014 roku. Autor omawia ten przypadek w kontekście czterech plakatów wykorzystujących fragmenty orła jako godła Polski. Są to prace Lexa Drewińskiego z 1994 roku, Marcina Władyki z 1999 roku, Andrzeja Pągowskiego z 2007 roku i Grzegorza Myćki z 2013 roku.

Sprawę tę autor konkluduje w ten sposób: mimo pozytywnego rozstrzygnięcia sprawy dla kandydata „Przykład ten pokazuje, że sztywne kategorie prawa autorskiego nie dają odpowiedzi na wszystkie pytania, powstające w procesie twórczym, nie są zadowalające ani dla prawników, ani dla artystów.”

Rozdział IV. „Podobieństwo w plakacie – charakterystyka przypadków”

Szymankiewicz analizuje, klasyfikuje, definiuje i ilustruje wybrane przypadki takie jak:

1. Inspiracja;
2. Cytat;
3. Pomiędzy cytatem i inspiracją – wariacje powtórzeń;

4. Plagiat oraz utoplagiat;
5. Kryptomnezja;
6. Przypadkowe podobieństwo;
7. Pastiche;
8. Hommage;
9. Odniesienie do wspólnego źródła lub pomysłu czyli relacje drugiego stopnia.

Cytując autora: „Wszystkie wymienione przykłady, choć zapewne nie wyczerpują katalogu dzieł z opisywanym motywem, doskonale pokazują sposób w jaki na polu plakatu fluktuują te same pomysły przybierając wciąż nowe, aktualne formy przekazu zróżnicowanych treści.” Mimo że autor zdanie to sformułował w kontekście punktu 9. uwagę tę można odnieść do wszystkich omawianych punktów.

Rozdział V. „Podobieństwo wizualne w plakacie w kontekście wptywologii”

Rozdział VI. „Plakatowe strategie subwersywne” Autor omawia plakatowe strategie subwersywne (które w ogólny sposób można określić jako synonim odwrócenia względnie przetworzenia).

Ponadto praca doktorska zawiera Podsumowanie i Bibliografię. Pracy doktorskiej towarzyszy suplement zatytułowany „Plakat czasu 2019 – 2022 Wybór”, zawierający 30 autorskich plakatów, którym towarzyszy 30 ilustracji, pokazujących źródła autorskich pomysłów na plakaty. Tytuł suplementu mówi wszystko o zainteresowaniach społeczno-politycznych Szymona Szymankiewicza.

Podsumowanie

Niezależnie od jasnych zainteresowań, klarownych tematów, profesjonalnych metod jego prace projektowe pokazują, że jest on obdarzony nieprzeciętnym talentem. Na zakończenie pragnę zwrócić uwagę na wysoki poziom plakatów zrealizowanych, zwłaszcza zbioru prac związanych z konkursami na plakaty z dziedziny bezpieczeństwa pracy, organizowanymi przez Centralny Instytut Ochrony Pracy – Centralny Instytut Badawczy w Warszawie. W tym konkursie uczestniczy od 2012 roku i był wielokrotnie wyróżniany i nagradzany. Moim zdaniem prace na ten konkurs wymagają jak i wszystkie inne czytelności i jednoznaczności. Nadawanie tych cech swoim plakatom Szymon Szymankiewicz opanował perfekcyjnie.

Konkluzja recenzji

Biorąc pod uwagę dorobek artystyczny, projektowy oraz pracę doktorską pana mgr. Szymona Szymankiewicza z całym przekonaniem wnioskuję o nadanie kandydatowi stopnia doktora w dziedzinie sztuki, w dyscyplinie sztuki plastyczne i konserwacja dzieł sztuki. Pragnę dodać, że zarówno praca doktorska jak i dorobek artystyczny mają cechy dzieł wybitnych i w związku z tym wnoszę o przyznanie autorowi stosownego wyróżnienia.

Władysław Pluta

Kraków, 8.02.2023 r.